

Professor Jacob Hornemann Bredsdorff og Hustru Petrine Jacobine, født Møller.

Levnedsskildringer af en Datterdatter, Frk. P. M. Lange.

I Begyndelsen af det nittende Aarhundrede oprandt som med eet Slag den straalende Tid, der med Rette kaldes Danmarks Guldalder, den Tid, der prægedes af de mange Aandens Stormænd, hvis Navne skulle leve alle Dage. Men ved deres Side stod en stor Skare af Mænd og Kvinder, hos hvem Aandens Vingeslag lige saa fuldt var at kjende; om de end maa regnes til de stille i Landet, have ogsaa de ydet deres Bidrag til at give Tiden sit aandfulde Præg. Blandt dem, hvis Navne ikke bør glemmes, og som levede med i det Liv, der rørte sig paa ejendommelig Maade i de Dage, var Jacob Hornemann Bredsdorff, den stille, beskedne, men grundige Lærde, hvis Tanker, især paa Sprogforskningens Omraade, nu længe efter hans Død, først ere brudte igjennem, og hans begavede, storslaaede og varmhjertede Hustru, Søster til Digteren Poul Møller.

Begge vare opvoxede i gammeldags Præstehjem. Vester Skjerninge i Sydfyen (ved Landevejen mellem Svendborg og Faaborg) havde i 75 Aar Præster af Slægten Bredsdorff. 1773 drog Thomas Mortensen Br. (gift med Cathrine Stoud Balslev) dertil fra Nabosognet Ollerup, hvor han havde været Præst i 20 Aar. Da han døde 1790 blev hans Søn, Morten Thomsen Bredsdorff hans Efterfølger i Kaldet. Denne havde 1786 giftet sig med Ellen Cathrine Hornemann, Datter af Jacob Udzon H., den strængt pietistiske Præst i Marstal. Det unge Ægtepar dannede i Skjerninge et hyggeligt Hjem med en talrig Børneflokk, hvis mange Efterkommere ere spredte ud over Landet. *Der* raadede ikke det mørke Livssyn som i Moderens Barndomshjem, hvor dog heller ikke ungdommelig Friskhed altid var bleven kuet. Just derfor var det ikke i næste Slægtled slaaet om i sin Modsætning, men *der* var Alvor og frit christeligt Liv parret med varm Fædrelandskjærlighed og megen uskyldig Fornøjelighed. Til Præstegaarden hørte en stor Have, og der var kjønt inde og ude.

Det var Samlingsstedet for saare mange af Slægten, og alle færdedes frit og med Glæde. Hos Forældre saavel som hos Børn var der gammeldags Fromhed og enfoldig Tro. Der blev om Aftenen holdt Bøn med Folkene, men ikke i mindste Maade med nogen Tvang. Af de 8 Børn var Jacob Hornemann Br. (f. d. 8de Marts 1790) den næstældste. Han var alt som ganske lille saare ærlig og meget bange for at gjøre noget galt. En Gang fandt hans Moder ham i stærk Graad. „Hvad er der i Vejen?“ — „Jeg *vilde* have taget et Stykke Sukker.“ Da han voxede til, læste hans Fader selv med ham, skjønt han var meget optaget af sine Provsteforretninger (Aar 1800 var han nemlig bleven Provst over Salling Herred.) Han havde sjeldne Gaver til at undervise, forstod at udvikle alle Barnets Evner ved mundtlig Samtale og gav sin Søn ypperlig Lærdom. Denne havde allerede i Barndommen den udmærkede Hukommelse, Skarpsindighed og Grundighed, der senere fandtes hos ham i saa høj Grad. Alt i sit 12te Aar kjendte han næsten alle de Planter, der fandtes i hans Fødeegn og havde tilegnet sig alle de Kundskaber, hans Fader meddelte ham. Denne havde nu saa meget at tage vare, at han ikke mente, Drengen lærte nok, naar han vedblev at være hjemme. Han sendte ham derfor ved 14 Aars Alderen til sin Broder, Joh. Chr. Br., som var Præst, nylig flyttet til Egense nord for Svendborg. Denne havde ingen Børn selv, men han og hans Hustru, som var født Schlegel, tog Plejebørn til sig af Slægten, saaledes havde alt en Datter fra Skjerninge været der i nogle Aar, fra hun var en ganske lille Pige. For hende var det en stor Glæde, da Broderen ogsaa kom i Huset; hun delte Undervisning med ham og den anden Plejesøn. Jacob var flittig og lærte meget i de 4 Aar, han var hos Farbroderen. 17^{1/2} Aar gammel kom han til Nykjøbing Latinskole, som da havde til Rector den dygtige og bekjendte S. Bloch. I de 2 Aar han gik i denne udmærkede Skole, brugte han sine Evner saavel, at han ved Artium fik ug. i alle 12 Ex-
amensfag og blev hædret med Universitetets Medaille. Et Brev, han derefter skrev hjem, er opbevaret og meddeles her (med Undtagelse af Slutningen):

Kjære Fader! I Fredags var jeg oppe i Regenskirken og fik Universitetets Prisedaille tillige med mange Lovtaler og Opmuntringer, efter at jeg Dagen i Forvejen havde faaet min Beneseddel, hvorved det bekræftedes, som jeg sidst skrev til Dig, og mit Patent. Du kan altsaa lægge Mærke til, at dette er det første Brev, Du faaer fra Studenten J. H. Bredsdorff. Hvorledes det gik til i Fredags, maa jeg vel fortælle lidt omstændeligt. Kl. 11 skulde Højtideligheden begynde. Jeg gik derfor op paa Regentsen Kl. 10 og opholdt mig hos Rask, som ligger der, indtil Professorerne kom. Da de nu kom og efter dem en hel Del Studenter, saa trængte jeg igjennem for at naa hen til Pedellen, for at han kunde anvise mig Plads. Han førte mig nu op at staa øverst paa Kirkegulvet ved venstre Side næsten oppe ved Alteret. Bag ved mig stillede han de andre *publico enconnico ornandi* efter hver andre, nemlig Rosenvinge Kolderup, Privatist fra Kjøbenhavn, Møller fra Schouboes Institut, begge i 2den Udmærkelsesklasse, Clausen, Professor Clausens Søn af Frue Skole og Lemming af Nyborg Skole, samt Baden af Christiania Skole, som var til Examen ifjor i December; disse 3 vare i tredie Klasse (1 i 1ste, 2 i 2den, 3 i 3die). Paa en Bænk paa venstre Haand af Alteret sad Moldenhauer, begge Biskopperne og Malling. Paa højre Haand var Talerstolen, som Prof. Borne-mann besteg, og i de øverste Stole paa begge Sider sad de øvrige Professorer. Jeg maatte staa der alene foran, medens Borne-mann holdt sin Tale de *justitia*. Endelig gik han ned og Professor Wøldike gik op. Han er i Aar Decanus ved det filosofiske Facultet, og som saadan faldt det ham til at proclamere os. Efter at han havde oplæst vore Navne og sagt noget til os alle, som jeg ikke kan huske, og som vel heller ikke var saa fortrinlig smukt, saa bad han mig komme hen til sig og flyede mig Medaillen i Haanden. Jeg modtog den og bukkede. Da han nu havde sagt lidt mere til mig, saa gik jeg tilbage paa min Plads. Nu gik han ned, og de andre rejste sig. Mange kom hen til mig og gratulerede mig, og nogle toge mig i Haanden som Etatsraad Schlegel, Conferentsraad Malling, Doctor Plum, og dermed gik jeg glad hjem. Medallien er saa stor omtrent

som Din Guldmedallie. Paa den ene Side staaer Minerva og holder Olie i en Lampe; paa den anden Side er en Krans og deri: Ingenio et studio patria. Jeg var tilfreds, jeg kunde vise Dig den, men det kan nu ikke gaa an. Jeg har begyndt at gaa paa Collegier; jeg har nemlig i Dag og i Gaar hørt Kjerulf over Europas Historie i det 17de A. H. Jeg har foretrukket at høre ham, fordi den Del, han foredrager, indbefatter mere og er mindre bekjendt, end det, Kall og Engelstoft (foredrager). I Morgen og i Overmorgen begynde de andre Forelæsninger; af dem har jeg besluttet at høre N. Kalls og Sverdrups, nogle af Treschows og Ørsteds. Jeg har allerede læst en Uge med min lille Lærling, som hedder Karl Petersen. Han har, synes mig, et godt Hoved og har allerede lært meget Geographi og Latin efter sin Alder; han er kun 7½ Aar. Jeg har faaet Moders Brev og takker meget derfor. Klædet, som hun taler om, saavel som Vestetøjet har jeg faaet og faaet det syet, ja havde det paa at indkaldes med . . . (d. 14de Nov. 1810).

Bag paa Brevet har hans yngste Søster mangfoldige Aar efter skrevet følgende Bemærkning: „Da min Broder Jacob nævner Klædet, som Moder har sendt, maa jeg bemærke, hvad jeg oftere har hørt omtale, at Moder selv havde spunden Garnet til de Klæder, han blev indkaldt med. Det ligger jo ogsaa næsten i Ordene, han siger, men da den Husflid næsten nu er forsvunden, vil jeg dog gjøre opmærksom derpaa.“

Ogsaa ved det næste Aars 2^{den} Examen fik han Udmærkelse, og efter at have været et Aar paa Landet, tog han tilbage til Kjøbenhavn, besvarede et Prisspørgsmaal i Naturhistorie og vandt den derfor udsatte Belønning. Han tog 1814 theol. Embedsexamen med egregie. Men hans Hu stod til Naturvidenskaberne, som han havde holdt af fra sin første Barndom, og han kastede sig da nu ogsaa over det, der var ham kjærest, ganske vist ikke den for ham bedste Del deraf, Botanik, da der i den Gren slet ikke var Udsigt til nogen Ansættelse, derimod Mineralogi og Geognosi. I nogle Aar arbejdede han i Hovedstaden og tog i 1817 Doctorgraden. Han vandt sig ved en smuk og stilfærdig Optræden mange Venner; var som hjemme

hos sin Morbroder, den botaniske Professor Jens Vilken Hornemann, hvor der var mange Børn, som alle holdt saadan af ham og havde saa megen Tillid til ham, at de — fortælles der — i de senere Aar, da Moderen var svag, ofte bade ham passe hende, naar de skulde ud, og hun sagde da altid: „Jngen passer mig saa godt som Jacob.“ Saare betegnende for ham er følgende lille Historie: Den ældste Datter, Rose, havde betroet ham, at hun, der dengang var knap voxen, grumme gjerne vilde lære at spille Klaver, men ikke kunde opnaa dette, da der ikke fandtes et saadant Instrument i Hjemmet. Han tegnede da Tangenterne med Kridt paa Spisebordet og lærte hende saaledes Fingerøvelser og Skalaer. (Nu er et Klaver næsten uundværligt selv i mindre Hjem, men det var jo Pengekrisens Tid). Ogsaa Jonas Collin stod ham nær. Fru Collin var nemlig en Søster til J. V. Hornemann, og Bredsdorff havde megen Glæde af at komme i det Collinske Hus. De enkelte trofaste Venner, han vandt sig blandt Studiekammeraterne, besøgte ham undertiden i hans tarvelige Bolig. Hans Uegennyttighed og Lyst til at gavne og glæde andre i Forening med den Beskedenhed, hvormed han ærede andres Fortjenester, uden at tænke paa sine egne, gjorde, at han blandt Kammeraterne havde fundet Hjærtensvenner, saaledes Kolderup Rosenvinge, med hvem Venskabet varede hele Livet igjennem. Nøjsomhed var ham i Kjødet baaret; et Exempel derpaa og paa hans ringe Forfængelighed har man i følgende Historie: En Ven besøgte ham en Dag; da han skulde til at gaa, saa han sig om efter et Spejl, men fandt intet. „Har Du ikke noget Spejl? Hvad bruger Du da selv?“ — „Aa, jeg spejler mig i den store Knap i min Kappe,“¹⁾ svarede Bredsdorff.

1817 fik han et kongeligt Stipendium til at foretage en Rejse, som skulde vare i flere Aar, og hvor han særlig skulde studere Mineralogi og Geognosi, dels ved udenlandske Universiteter, dels i Evropeas Bjergerne. Før han rejste, skrev han en Undersøgelse af hvad Jorden selv lærer os om sin Tilblivelses-

¹⁾ paa Studenteruniformen.

historie og om dennes Forhold til de gamle Kulturfolks Mythologi. For denne Afhandling havde han vundet Universitetets Guldmedallie og dernæst skrevet en latinsk Opsats: „De regulis in classificatione rerum naturalium observandis.“ I Maj drog han saa ud paa sin store Rejse, hvortil der ogsaa ydedes ham Understøttelse af Geheimeraad Bülow til Sanderumgaard, samt af Fonden „ad usus publicos.“ Den treaarige Rejse gik først til Göttingen; han studerede Mineralogi under Hausmann og foretog hen paa Eftersommeren en Fodrejse i Harzen, hvor han besteg Bjerge, var dybt under Jorden i flere Gruber og samlede en Del Mineralier. Fra Göttingen tog han til Berlin, hvor han opholdt sig nogle Maaneder. Videre gik Rejsen til Bøhmen; der gjorde han Fodture, besøgte det skønne Prag, hvorfra han rejste til Wien. Her opholdt han sig i længere Tid for at studere de mineralogiske Samlinger og fik tillige Lejlighed til at se Malerisamlingen, som interesserede ham meget. I Forsommeren 1818 gjorde han Vejen fra Wien til Triest til Fods og kom gennem skønne Egne. Fra Triest sejlede han til Italien og var nogle Dage i det vidunderlige Venedig. Ogsaa til Padua, Vicenza og Verona kom han, men gik saa over Trient ind i Tyrol, hvor han havde meget æventyrlige Farter over Bjergene. Han besøgte derpaa Schweiz, hvor han især opholdt sig i Genf, og rejste saa til Paris. Opholdet i den franske Hovedstad var paa flere Maaneder, han studerede paa Universitetet og besaa flittigt Samlinger, baade dem, der hørte til hans Studium og dem, der ellers kunde være udviklende for hans Aand. Landsmænd traf han mange af, boede endogsaa sammen med Dr. Zeise og besøgte saavel P. A. Heiberg som Malthe Bruun, men han gjorde ikke mange Bekjendtskaber med franske Lærde. Han søgte sit Rejsestipendium fornyet og fik det bevilget med en Sum af 200 Specier, saa han kunde rejse om i Auvergne og andre Dele af Mellemlfrankrig. Han skrev adskillige Breve hjem, dels om, hvad han saa, dels om de politiske Begivenheder, som var mange i de Dage; naar han saa, at Bølgerne gik højt i de fremmede Lande, tænkte han altid paa sit kjære Fædreland, som han var saa langt borte fra. Alt, hvad nyt han hørte og saa, fængslede ham,

og han tænkte altid paa, hvorledes det kunde anvendes hjemme, saaledes var han meget opfyldt af den indbyrdes Undervisning, som da spillede en vis Rolle i Europa. Langsomt drog han hjemefter gjennem Tyskland. I Maynz fandt han et Brev med Penge fra Danmark, hvilket Extrabidrag vilde kunne have sat ham i Stand til at gjæste Norditalien og Schweiz endnu engang, dersom han tidligere havde vidst af det at sige. Nu maatte han nøjes med at se Egnene Øst og Vest for Rhinen og besøge Byer som Zweibrücken og den skønne Universitetsstad Bonn, før han endelig gjensaa sit Fædreland og sine Forældre efter tre Aars Forløb. Da der ved Hjemkomsten ikke var nogen Udsigt til et Embede i hans særlige Fag, søgte han Plads som Lærer ved Roskilde lærde Skole efter indtrængende Opfordring af Rector Bloch, der i hans Skoletid havde været i Nykjøbing, men nu var forflyttet til Roskilde. Her blev Bredsdorff Lærer og var der i 2 Aar, men da han syntes, at det afdrog ham for meget fra hans egenlige Studium at undervise i de forskjellige Fag, frasagde han sig sin Plads og tog til Hovedstaden. Det er i et Program fra Roskilde Skole, at han har skrevet den geniale Afhandling: „Om Aarsagerne til Sprogenes Forandringer“, der udgaves paany af Prof. Vilh. Thomsen i Hundredeaaret for hans Fødsel, og hvor han har tændt en Gnist, som just nu brænder hos moderne Sprogforskere, der ere komne til det samme Resultat ad andre Veje. I det hele var J. H. Br. meget alsidig, og, skjønt Naturforsker, har han maaske havt sine ypperste Tanker paa Sprogforskningens Omraade. Saaledes har han skrevet: „Om Runeskriftens Oprindelse“ 1822.

I Kjøbenhavn fik han efter nogen Tids Venten en Ansættelse ved det mineralogiske Museum. Det varede ikke længe, før han tillige blev udnævnt til Lector i Mineralogi ved Universitetet. Men han lod det ikke være nok med sit Arbejde her; han virkede stadig med sin Pen. Han udgav en Geognosi og tog fat paa en Skildring af de europæiske Bjergkjæder. For den bedste Beskrivelse af disse havde Videnskaberne Academi i Paris udsat en Belønning paa 1000 francs, og hans grundige Arbejde, der var ledsaget af et orografisk Kort af

Major Olsen, vandt Prisen. Ogsaa foretog han for Landhusholdningsselskabet Undersøgelse af Mønsted og Daugbjergs Kalkgruber, samt herejste Aarhus Amt for at kunne forfatte den Beskrivelse af dette, samme Selskab vilde udgive.

Academiet i Sorø var nys bleven gjenoprettet; der søgte og fik han en Plads som Lector i Mineralogi og Botanik. Som oftest kaldtes disse Lectorer for Professorer, da de havde Rang med Professorerne ved Københavns Universitet. Det var i 1829, og samme Aar hjemførte han sin Brud, Petrine Jacobine Møller, Datter af daværende Præst i Kjøbeløv, den senere Biskop Rasmus Møller. Den lille By, hvor de nygifte fæstede Bo, var med sin fornemme hvide Skolebygning ved den skovomkransede Sø og de kjønne Naturomgivelser, ret en idyllisk Plet. For rolige, jævne og nøjsomme Mennesker passede dette yndige Sted saa godt. Kraftige Naturer have fundet Stedet altfor indelukket og stilfærdigt. Men der var ikke alene fredeligt, der var ogsaa udviklende for Aanden. Just paa denne Tid var Sorø Samlingsplads for mange af Tidens mest udmærkede Mænd. Ved Akademiet kunde studeres et Aar efter Artium, og der var til de mange Fag, der dengang udfordredes til 2den Examen, udnævnt mange dygtige Mænd som Lærere. Først og fremmest Ingemann, som levede der til sin sidste Stund paa det fredlyste Sted, der passede saa godt for ham og i vore Tanker næsten smelter sammen med hans Væsen. Dernæst var der Hauch, Chr. Wilster, P. Hjort, Rothe, Lütken og flere andre. Begavede vare disse Professorers Fruer ogsaa, og naar de kom sammen, var der Liv og interessant Samtale, og den livligste af dem alle var den nygifte Præstedatter. Hendes Mand var derimod i Regelen stille, naar han var sammen med mange; disputeredes der, lyttede han til og kom tilsidst med sit Besyv, som slog Hovedet paa Sømmet. Fru Hauch sagde engang til Fru Br.: „Jeg ved ikke, hvor min Mand tør modsige Bredsdorff; han har jo altid Ret.“ Var han i en mindre Kreds, i sit Hjem eller paa Skovture kunde han blive munter og synge Sange paa fynsk Bondemaal med Lune og frisk Humør.

Med Ansættelsen som Lector for Studenterne fulgte For-

pligtelsen til at læse i de øverste Klasser af Skolen. Hvis J. H. Br. ikke var nogen særlig dygtig Lærer, saa var han desto mere afholdt af sine Colleger, der ofte sagde, naar der var Tvivl om noget: „Vi kan jo spørge Bredsdorff.“ Han indrettede en lille botanisk Have ved Academiet, havde Opsyn med Elevernes Haver og var saare glad, naar nogen af dem var ivrig til at dyrke sit lille Havestykke. Mangfoldige vare de Værker, han udgav i forskellige Retninger; han er bleven kaldet „den sidste Polyhistor.“ Han udgav en Excursionsflora over Egnen omkring Sorø. Sammen med Lütken, senere med Hauch udgav han „Blandinger fra Sorø“, et Tidsskrift, hvortil mange gav Bidrag, og hvori han ogsaa selv skrev flittigt. Han var glad ved sit Arbejde og sin Virkekreds; det ses af et Brev, som han skrev til sin Fader, hvori han fortæller, at Forchammer var udnævnt til Professor i Mineralogi ved Kjøbenhavns Universitet. I Brevet tilføjer han, at han selv er glad ved sin nuværende Stilling og slet ikke ønskede at have faaet Embede i Hovedstaden.

Han og hans Hustru vare inderlig lykkelige ved Samlivet og fandt sig altid mest vel hjemme. Kun vare de meget plagede af Sygdom. De Vers, han skrev til sin Hustru hvert Nytaar og til hendes Fødselsdag, bare Vidne om hans store Kjærlighed og Glæde ved Hjemmet, men ogsaa paa næsten hvert Blad om den Modgang, de havde baaret sammen. Deres første Barn, en Søn, døde, da han var spæd, og for den næste, en lille Pige, havde de Ængstelse, da hun var ganske lille. Men hun voxede sig flink; tre Aar efter fik de en Datter til, og den lille Familie var glad og lykkelig. En stor, hyggelig og bekvem Bolig havde de faaet 1831 (paa Hjørnet af Realgade og Brøndstræde) med en dejlig Have, hvor Bredsdorff arbejdede med stor Iver. Alting trivedes under hans Hænder. Over en stor Gaard kom man til et Udhus med en mørk Cang. Naar Døren i Bunden af denne aabnedes, saa man den solbelyste Have. Kom man ud i denne, traf man strax et Aurikelbed (hans Yndlingsblomst), længere henne et Bergamottræ (hendes Yndlingsfrugt), og der var en Havestue, hvor de undertiden samlede nogle Venner til The.

Men det frydefulde Samliv blev kun kort. Ved en Forkølelse-

paadrog Br. sig en langvarig Hoste; som tog meget paa hans Kræfter. Det kunde endog hænde, at han maatte blive hjemme fra Skole. Men han arbejdede ivrig ved sit Skrivebord, og i Hviletimerne havde han tusinde Ting for. Han skrev stadig et og andet og lagde Planer til en dansk Grammatik, som imidlertid kun findes i Manuskript. Planen vandt i høj Grad Bifald hos Philologer og Dansk lærere, som han henvendte sig til; f. Ex. findes der et meget anerkjendende Brev fra Rector ved Borgerdydsskolen, Krarup. Efter forskellige gamle Papirer og Stamtavler lavede han meget sindrigt et Stamtræ over sin Slægt, der kunde føres langt tilbage. Han oversatte en fransk Roman, syslede med en Møntsamling og meget andet. Saaledes havde han et lille Trykkeri og gjorde sig Fornøjelse af at lave forskellige Slags Blæk, som han prøvede at skrive med, ligesom der findes Blade, hvorpaa han har givet overordentlig smukke Prøver paa forskjellig Skrift (Rundtskrift osv.) Da han gav sig af med næsten alt muligt, havde han ogsaa studeret Generalbas og kunde componere Smaating. Han spillede Melodier udenad, naar han havde hørt dem nogle faa Gange og glædede Børnene og deres Venner ved at spille til Dans. Som ganske smaa havde de redet Ranke paa hans Knæ og han sang dertil Ramser, han selv lavede, f. Ex. En, to, tre fire, Harper er ej Lire osv.“ og frit efter Fransk: „Til Hest, til Hest paa en hvid Hest, til Paris, til Paris paa en lille Gris, til Stryn,¹⁾ til Stryn paa en Bøtte Gryn; til Ollerup,²⁾ til Ollerup paa Rosenvinge—Kolderup, men Rosenvinge—Kolderup gik fra, og det lille Barn faldt af.

Men Vinteren 1840 blev han imidlertid svagere og svagere. Da Foraaret kom, døde den gamle Provst i Skjerninge, hvor han efter at have taget sin Afsked, var bleven boende hos sin yngste Søn og Efterfølger. Professor Bredsdorff i Sorø var saa saare svag, men han vilde meget gjerne over til den kjære fynske Præstegaard endnu en Gang og mente, at et Landophold mulig kunde gjøre ham godt. Han rejste derfor til Skjerninge med hele Familien og havde stor Glæde

¹⁾ hvor hans Onkel havde været Præst,

²⁾ hvor hans Broder boede.

ved at gjense sit Barndomshjem, men snart maatte han ligge helt til Sengs. Lungetæringen havde grebet saaledes om sig, at der intet Haab var. Livlig var hans Aand til det sidste. Saaledes maatte hans Hustru fra Haven hente forskjellige Blomster, for at han kunde prøve, hvad Farve deres Blade vilde afsette paa Papir. Endnu den sidste Nat, han levede, da der blev rørt Pulver til den døende, sagde han: „Hvad er det for et morsomt lille Fouderal, de Pulvere ligger i, maa jeg se det?“ og da han havde undersøgt det, sagde han: „Saadan et kunde man da sagtens lave.“ Han var bedrøvet over at skulle forlade den elskede Hustru og de tre smaa Piger, som nu vilde være saa ene, men han gav alt i Guds Haand. Han bad sin Hustru lære Børnene den lille Aftenbøn „Vi befale os i Jesu Vold“, og døde saa stille i den tidlige Morgenstund 16de Juni 1841, kun 51 Aar gammel. Hans Lig blev ført til Sorø, hvor han fik sit Hvilested op til Kirkegaardsmuren mod Vest. Ingemann skrev et smukt Digt¹⁾ til hans Minde; nogle Linier af dette findes paa en Plade indmuret over Graven:

Han saa fra Kundskabstræets Læ
 Mod Livets eviggrønne Træ.
 Den gode Strid han kjærlig stred
 Gud, glæd hans Sjæl i Evighed.

Faderen til hans Hustru Petrine Jacobine Bredsdorff, Bondesønnen Rasmus Møller havde fra sin Barndom stor Hang til Læsning, blev ogsaa Student og fik efter at være bleven cand. theol. snart Præstekald. Han giftede sig med Bodil Marie Thaulow, og de fik 2 Sønner og 2 Døtre, medens han havde smaa Embeder i Jylland. Da Petrine Jacobine (f. 16de Marts 1801) var et Aarstid gl., blev han forflyttet til Kjøbeløv paa Laaland, hvor hun altsaa henlevede sin Barndom, sammen med 5 Søsken, hvoraf de to yngste Søstre vare fødte *der*. Faderen var en from og stille Mand, ret en Stuelærd, der har udsendt adskillige theologiske Arbejder. Kjøbeløv var

¹⁾ Se Ingemanns Digte: Fra Kundskabsrigets aabne Bøger.
 Den lærdes Hoved sank mod Jord.

et langt større Kald end de jyske; men Merindtægterne brugtes hovedsagelig til at øge Præstens Bogsamling og sligt. Den store Tarvelighed i Møbler, Klædedragt og Levemaade vedblev, og dog vare alle fremmede saare glade for at komme i det gæstfri Hjem, fordi man der altid fik Syn for noget af højere Værd. Men den statelige Husfrue blev inden lang Tids Forløb syg og sengeliggende, Huset og Børnene blev forsømt, og det endmere, da Præsten 1810 havde den Sorg at miste sin livsglade og muntre Hustru. Han saa, hvor umaadelig vanskeligt det vilde være for ham at faa de 6 flinke Børn opdragne. Sønnerne fik han sendt til Nykjøbing for at gaa i den lærde Skole; men Døtrene! De havde kun lidet forud for deres Legekammerater, Bønderbørnene, og naaede de end hurtig vidt i boglige Sysler, da Faderen tilsidst selv gav sig til at læse med dem, savnede de dog i høj Grad en, der kunde være dem i Moders Sted og lære dem kvindelig Skik og Gjerning. R. Møllers Venner vare meget ivrige for at finde en Kone til ham, men han vilde nødig gjøre Forandring. Dog lykkedes det endelig at faa ham til at indlede Bekjendtskab med den elskværdige og begavede Enke efter Præsten Winther i Fensmark, Fru Hanne W., der boede i Nykjøbing, hvor hendes Søn, Christian, den senere bekjendte Digter, gik i Skole. Hun var glad ved at tale med den ypperlige Lærde, og det varede ikke længe, før der kom en nærmere Forbindelse i Stand. Møller besluttede alligevel at gjøre en Forandring, der vilde blive til Gavn baade for ham og hans Børn, og Fru W. lovede at blive hans Hustru og Stedmoder for de 6 Børn i Kjøbeløv Præstegaard. Der kom nu alt i en ny Skik. Hun saas allevegne, som oftest med en af Steddøtrene ved sin Side, der var Iver ved Arbejdet, og der var Glæde ved Hvilen, allerhelst i den store skyggefulde Have. Præsten kunde mere tryk hengive sig til sine Studeringer og glædede sig med sin Hustru over at se de prægtige Døtre udvikle sig. Der var snart mange voxne unge i Præstegaarden, naar Sønnerne, baade hans og hendes, kom hjem i Ferierne. Petrine var den allervivligste. Som gammel Kone traf hun engang en af sin Broders Bekjendte fra Ungdommen af. Da denne hørte, at det var

Poul Møllers Søster, mente han at have været sammen med hende for mange Aar siden: „Er De Thrine eller Rasmine eller den lystige Petrine?“ føjede han spørgende til. Naar Halvbroderen i længere Tid ad Gangen var hjemme, viste han hende mangen lille Opmærksomhed. Saaledes kom han en Dag med et Papir, hvor han havde skrevet et Vers i det ene Hjørne. Hun skulde kante det med et rosenrødt Baand og bruge det til at binde udenom Hørtotten, naar hun spandt („Rokkebrev“, kaldtes et saadant Papir). Hver Uge skulde hun saa bringe ham det igjen, at han kunde skrive eet Vers til, og saaledes fremkom „Indskrifter paa min Søsters Rokkebrev“¹⁾. I Løbet af faa Aar bleve alle Søstrene gifte; den yngste ægtede meget tidlig Præsten Thomas Chr. Bredsdorff i Ollerup, og *der* var det, hans Broder og hendes Søster lærte hinanden at kjende og Jacob Hornemann Bredsdorff vandt Petrine Møllers Tro. Deres Bryllup stod i Kjøbeløv, D. 9de Maj 1829 ringede Klokkerne til Glædesfest, og Præsten viede sin Datter til hendes Hjærtenskjær. Bagefter var der Bryllupsgilde i Præstegaarden med henved 50 Gjæster, medens mange Fattige i Byen bleve bispiste ligesom til de andre Søstres Bryllup.

Det unge Par drog saa til deres eget Hjem i Sorø, hvor Bredsdorff skulde have sin Gjerning. De havde et lykkeligt Hjem i den yndige lille By og vare glade for den indbyrdes Kjærlighed og for den livlige Omgang med de mange ypperlige Mennesker, som da vare knyttede til Academiet i Sorø. Hun var stedse en af de fornøjeligste, men snart havde hun den store Sorg at se sin elskede Mand angreben af en Sygdom, som i faa Aar nedbrød hans Helbred fuldstændig. De havde et Par Smaa piger, og i Sommeren 1840 fødtes en 3die Datter. Hendes Daab var en smuk Højtidelighed. Petrine fik hende opkaldt efter sin Stedmoder; et inderligt Ønske hos hende opfyldtes derved; den Moder, hun bedst huskede, havde hun altid holdt saa meget af. Faddere vare mange udmærkede Mænd: foruden Ingemann, som ogsaa havde staaet Fadder til de ældre Døtre,

¹⁾ Se Chr. Winthers Digte.

var der flere af de andre Lærere ved Skolen. Men Vinteren tog svært paa Bredsdorffs Helbred, og det var for silde, da han i Forsommeren med Kone og Børn drog til Fyen. Han blev svagere Dag for Dag og en tidlig Morgen i Juni saa hans troiaeste Hustru ham lukke Øjnene for stedse. Hans Lig blev ført til Sorø for at jordes der. Den Gang var der jo ingen Jernbaner, saa den unge Enke maatte *kjøre* hele Fyen og Sjælland igjennem; og Kisten stod i en Vogn lige bagved. Det var hende hele Tiden magtpaaliggende, at de smaa ikke vendte sig om og saa efter den mørke Kiste, der nu indesluttede Støvet af den, der havde været alt for hende og dem. Over Bæltet tog de med Smakken og kom først til Sorø ved Nattetid. *Der* kappedes alle om at vise hende og Børnene Venlighed, men alt var saare svært for hende alligevel, baade Savnet og Følelsen af at staa ene med de 3 smaa Piger at opdrage. Som Enke efter en af Professorerne ved Academiet kunde hun faa Fribolig; men da Lejligheden først skulde istandsættes, tilbragte hun en Tid hos sin Fader paa Laaland. *Der* var sket store Forandringer i de senere Aar. Han boede nu i Maribo som Biskop over Stiftet uden dog at have forandret sit fordringsløse Væsen. Hans milde og venlige Hustru var død, men en af Døtrene var gift i Byen, og Søstrene saavel som deres Børn vare meget sammen. Da et Aar var gaaet, rejste Fru Bredsdorff, der havde været saa glad ved at leve en Tid med sin gamle Fader, tilbage til Sorø, hvor hun med sine Børn flyttede ind i den Bolig, der var indrettet til Enkesæde for hende. Det var øverst i et toetages Hus paa Torvet med smaa Værelser, hvor de tarvelige Møbler passede godt, om de end fyldte lovlig meget; hyggeligt var der! Udkommet var smaat, og Fru B. var saa særdeles god og rundhaandet, at det ofte var svært at faa det til at slaa til. Hendes varme Hjærte vidste knap, hvor godt hun vilde gjøre det for alle, hun kom i Nærheden af, hun overøste dem med gode Ting, men var saa Pengene ved at slippe op, kunde hun græde bitterlig og vride sine Hænder. Længe varede det ikke, før hun igjen gav sig til at overøse sine kjære, ja hver, der kom til hende. Ofte var hun i de første Aar ved at bukke under for Sorgen og

Savnet. Saaledes tilskriver hendes Halvbroder, Chr. Winther hende 1843, at han haaber ikke, det er Alvor, hvad hun nys har skrevet til ham, at nu sendte hun ham et Afskedsbrev, da hun havde besluttet at trække sig tilbage fra Verden og slet ikke have med nogen at gjøre; nej, skriver han, for sine Børns-Skyld bør hun overvinde sig og leve med i Verden. Han havde da ogsaa den Glæde en Tid efter at faa Brev igjen fra sin Søster. Sorgen var stadig dyb, og hun forlod nødigt sit Hjem. Men Folk i Byen vilde gjerne have fat paa hende, dels af Venlighed og dels, fordi de satte saa megen Pris paa hendes interessante Samtaler og store Livlighed. „Jeg holder mig mest hjemme,“ skriver hun, saa meget jeg kan faa Lov til for Folks Godhed.“ Fik hun en Indbydelse, kunde det hælde, at hun løftede Hænderne i Vejret og raabte med de stærke Udtryk, der vare hende egne: „Jeg er dog det ulyksaligste Menneske paa Jorden!“ Var nu Pigen, der havde bragt Indbydelsen ikke-gaaet fra Køkkenet endnu, hørte hun det jo helt derud. Engang ventedes Fru B. forgjæves ved et Kaffeselskab. Da Fruen i Huset spurgte den gamle Pige, hvad Svar hun havde faaet, sagde denne: „Hos Fru Bredsdorff har jeg rigtignok slet ikke været, for hun bliver jo altid saa ulykkelig over en Indbydelse, at det gjør mig helt ondt for hende.“ Men kom hun i Selskab, saa var hun den livligste af dem alle, underholdt hele Selskabet og morede sig selv saa godt, at hun bagefter syntes, det næsten var for meget. Gladest var hun ved at komme hos Ingemanns, ligesom hans Besøg i det stille Hjem paa Torvet var en Fest for hans 3 Guddøtre og deres Moder. Hver Juleaften bragte han dem en af sine Bøger, og det var mange Gange i Aarets Løb, at han saa lidt indenfor hos dem. Han vilde gjerne tale med hende om sine Bøger, baade de nysudkomne og dem, han arbejdede paa, og han gav hende Forklaring paa de phantastiske Stykker af Fortællingerne, som hun paa sin djærve Maade rentud erklærede ikke at kunne forstaa.

Hvor det i Sorø var lidt smaat med Indtægterne, søgte man at bøde derpaa ved at tage Drengene i Huset, naar de skulde gaa paa Akademiet uden at bo paa selve Skolen. Ogsaa Fru

Bredsdorff maatte bekvemme sig til at opgive det rolige Liv alene med sine smaa Piger. Den Pengefordel, hun vandt derved, var nu saare ringe; hun var saa god og rundhaandet og overøste altid Drengene. Men deres Kjærlighed vandt hun i fuldt Maal. Intetsteds vare de saa glade ved at være, Kammeraterne kom hjem med paa Fridage engang imellem og fik da baade Morskab og gode Sager. Gamle Mænd omtale hende med den inderligste Kjærlighed og alle, der have kjendt hende, elske og ære hendes Minde. Naar nogen, af Glæde over, at deres Sønner kunde have Lov at komme i hendes Hjem i Fritiden, sendte baade Frugt og Slagtemad til forskellige Tider, sagde hun: „Det er for meget, altfor meget, Drengene komme her jo kun engang imellem, og jeg kan ikke begribe, de kan have Lyst at komme her, de kan jo ikke finde nogen Morskab.“ — Der var engang kommen en ny Adjunct, som boede paa Academiet, og til hvem Drengene skulde melde sig, naar de vilde ud Lørdag Aften. Nu kom der stadig saa en, saa to, tre, fire, der vilde til Fru B. Han spurgte da sine Medlærere ganske forundret: „Hvem er den Fru Bredsdorff dog?“ Hun tog sig nemlig af dem, spillede Kort med dem og sendte tidt en af dem over til Kjøbmanden efter Mandler og Rosiner. „De maa da virkelig have lidt godt.“ — En Dreng, som havde boet hos hende, og som hun holdt meget af, vilde nødig have med Bøger at gjøre, heller ikke Morskabsbøger. Hun vilde saa gjerne gjøre noget for hans Udvikling og tilbød ham at laane Ingemanns Romaner med op paa Skolen, hvor han nu boede, men han havde ikke Lyst til at læse dem. Da fik hun ham ned til sig hver Dag i Fritimen og læste højt for ham, skjönt der var saa meget, som hvilede paa hende. Hun var altid lidt ængstelig ved at tage Drengene i Huset. „Det skal man ikke gjøre, uden der er en Mand til at holde Styr paa dem.“ Men de havde mere Respect for hende end for mangan en Mand. Hun skjændte ikke meget, men blev deres Støj for slem, viste hun sig blot i Døren, da blev der roligt; thi hun havde talt saaledes til deres Æresfølelse og til deres Hjærte, at de havde stor Ærbødighed for hende, og mange havde hele Livet igjennem godt af den Maade, hun tog dem paa.

Tung i Sindet var hun, men hun kunde dog godt lade sig henrive til at være munter med Børnene. En Søndageftermiddag spillede Smaapigerne Boldt sammen med de to Skoledrenge, der var i Huset. De fik Moderen med, og der maatte løbes dygtigt efter Boldten. Pludselig aabnes Døren, uden at nogen hører det, og den Frue, der boede nedenunder, staar der, beredt til at klage over de støjende Børn. „Er De med, Fru Bredsdorff“, udbryder hun, yderlig forbauset. Hun havde Trang til at synge, men havde hun da, som forhen, istemmet en frejdig Sang med sin prægtige Stemme, kunde hun med eet slaa over i en mere alvorlig, der passede bedre til hendes nuværende Tankegang. Hun havde ogsaa en kraftig og klangfuld Talestemme, som kunde kjendes langt bort.

Aldrig søgte hun sit eget, uforfærdet til det sidste som hun var. Engang var der en Typhusepidemi hos Digteren Hauchs, som hørte til deres næreste og kjæreste Venner. Hun gik hver Dag hen at pleje dem, og naar bekymrede Mennesker spurgte, om hun ikke var bange for Smitte, svarede hun: „Nej, jeg er jo saa forsigtig som mulig, skifter Kjole, naar jeg gaar derfra og det staar jo ellers i Guds Haand.“ Engang blev en Dreng, der boede hos hende, utilpas, da der grasserede Mæslinger i Byen. Ferien stod for Døren, og hun undte ham at komme hjem ligesom alle de andre. Da tog hun en Vogn og kjørte den lange Vej til Kallundborg med ham. Hun vogtede ham for Træk hele Vejen, fik ham ogsaa i Havn, inden Mæslingerne brød ud.

Hun brugte altid stærke Udtryk og lagde Eftertryk paa enkelte Ord i sin Tale. Naar hun f. Ex. vilde sige „mange“ hed det gerne: „Syttent hundrede Millioner“. Engang var hendes Søster i Besøg. Fru B. kommer ud i Køkkenet og ser Pigen staa og skrælle Kartofflerne. „Men hvad er det dog, Du gjør? Min Søster holder syttent hundrede Millioner Gange mere af selv at skrælle Kartofflerne.“ Hun skal have lignet sin Broder, Poul Møller meget. Ingemann nævner saaledes i et Brev til Chr. Winther hans „fortræffelige Poul-Møllerske Søster“, hvormed han sigter til Fru Petrine Bredsdorff. Det Kjendingsnavn, Fru

Rahbech gav Poul Møller engang imellem: „den armudslagende“¹⁾, kunde passe godt paa hans Søster; ogsaa hun havde store Bevægelser, naar hun blev ivrig, men i langt vigtigere Ting lignede hun ham ogsaa, især i Sky for Affectation, i Ligefremhed, Aabenhed og Sanddruhed. Hendes Forhold til Tjenestepigerne var meget ejendommeligt. Der var slet intet bydende overfor dem som almindeligt i de Tider, heller ikke var noget som helst i Huset aflaaet eller hengjemt; hun havde og vilde have den fuldstændigste Tillid til den, hun havde om sig. Og ingen nænnede heller at bedrage hende. I Breve brugte hun meget fyndige Udtryk; hendes varme Kjærlighed kunde ligesom ikke have nok i de almindelige. Saaledes skrev hun til den yngste lille Pige, da hun engang var paa Rejse: „Min lilleste engle Nub!“ og senere til samme: „Det var jo rart, at min søde Glæde fik godt Vejr.“ Et Sted skriver hun (i sin sidste Levetid) til Børn og Svigerbørn: „Tusinde af de allerbedste Hilsener til mine kjære elskede Ejendomme fra . . . Moer Perine“. Og senere: „Bare jeg havde 100,000 Rdl., at jeg kunde forgylde Eder allesammen.“ Engang skriver hun „God Morgen, Fryd! det er Fredag idag.“ Det første Barnebarn kalder hun: „lille Himmel“, og til en af Døtrene har hun udenpaa en Convolut, der har ligget indeni et andet Brev, skrevet: „Til en Gudsengel i Kjøbenhavn.“ Men ved at anføre Stykker af Breve er Tiden bleven foregreben. Stille gled Dagene hen for hende og de smaa Piger i den lille By. Man sagde om hende: „Fru Bredsdorff opdrager ikke sine Børn, hun opelsker dem.“ De gik Ture sammen i den dejlige Omegn og havde det hyggeligt i de smaa Stuer eller den lille Have. Da de ældste Døtre vare blevne voxne, havde de i nogle Aar en lille Skole hjemme hos hende, men 1856 bleve de begge gifte. Den ene blev i Sorø, men den anden drog med sin Mand til Kjøbenhavn, hvor „Moer Perines“ Besøg altid var til stor Glæde, ligesom det var hende en Fryd at se dem i det gamle Hjem. Men hun havde flere Gange svære Sygdomme, og hendes Kræfter toge kjendelig af. Den yngste Datter plejede hende paa

¹⁾ se Vilh. Andersen: Poul Møller.

det bedste, men det svage Legeme kunde snart ikke mere, og d. 25de Maj 1859 sov hun hen. Hun jordedes ved sin Mands Side, og Ingemann skrev ogsaa hende et smukt Mindedigt, hvoraf nogle Linier staar paa en Plade i Kirkegaardsmuren.

Petrine Bredsdorff, fød Møller.
Død i Maj 1859.

Hun stille bar med Korset Sjaeleskatten,
Som blev Guds Børn i Aand og Hjærte lagt.
Vi saa dens Lys som Stjerneblink i Natten,
Den Skat hun har til Paradiset bragt.

Endnu paa paradisisk Himmelstige
Paa Vej til Herlighedens Guddomshjem
Hun ser tilbage, som hun skuer frem
Og er hos sine Børn i Aandens Rige.

Til et Barnebarn har han skrevet efterfølgende Sang, der tegner et kjønt Billede af afdøde Fru B.

Moders Sang ved Petrines Vugge.

Kjære, gode! lille!
Velsignede! ak ja;
Nu hvisker Mindet stille:
Hvor var de Læber milde,
De Ord udtønet fra.

Gode! lille! kjære:
Velsignede! o ja!
Velsignet skal Du være.
De Ord skal til Dig bære
Den Sjæl, de komme fra.

Lille! kjære! gode!
Velsignede! o ja!
Hvor blev vi glad tilmode,
Naar hine Ord oplode,
Den Sjæl de strømmed fra.

Bedstemoders Stemme
Har kjærlig Efterklang.
Hvad Moder ej kan glemme,
Skal Barnebarn fornemme
I Moders Vuggesang.

Brevvexling mellem Ægteparret Pram og Oluf Christian Olufsen under dennes Udenlandsrejse 1793—96.

Meddelt af H. Ehrencron-Müller.
(fortsat).

Olufsen til Fru Pram.

Zürich den 8. Aug. 1794.

Jeg lovede i mit sidste Brev (fra Stuttgart), at De skulde faae et Brev fra mig fra Hiertet af Alperne. Her er dette Brev; men om det ikke bliver langt nok, eller smukt nok, maae De undskylde mig, thi jeg har umaadeligt travelt. Imorgen tiltræder